

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С. СКОВОРОДИ

Кафедра історії педагогіки і порівняльної педагогіки

Н.О. Борисенко, В.В. Ворожбіт-Горбатюк, Л.А. Штефан

МЕТОДИЧНИЙ ПОРАДНИК
для підготовки матеріалів і тез виступів
на науково-практичних конференціях,
присвячених персоналії у науково-педагогічному дискурсі,
для здобувачів вищої освіти другого і третього освітніх рівнів

Харків – 2020

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

Кафедра історії педагогіки і порівняльної педагогіки

Н.О. Борисенко, В.В. Ворожбіт-Горбатюк, Л.А. Штефан

МЕТОДИЧНИЙ ПОРАДНИК
для підготовки матеріалів і тез виступів
на науково-практичних конференціях,
присвячених персоналії у науково-педагогічному дискурсі,
для здобувачів вищої освіти другого і третього освітніх рівнів

Харків – 2020

УДК 378.041:930.1

Рецензенти:

– доктор педагогічних наук, професор кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Друганова Олена Миколаївна

– доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» Кононець Наталія Василівна

Б82

Н.О.Борисенко, В.В.Ворожбіт-Горбатюк, Л.А.Штефан. Методичний порадник для підготовки матеріалів і тез виступів на науково-практичних конференціях, присвячених персоналії у науково-педагогічному дискурсі, для здобувачів вищої освіти другого і третього освітніх рівнів. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. – 24 с.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
протокол № 2 від 11.03.2020 р.*

У методичному пораднику зібрано інформаційні матеріали, які стануть корисними для здобувачів вищої освіти другого і третього освітніх рівнів для підготовки матеріалів і тез виступів на науково-практичних конференціях, присвячених вшануванню педагогічного доробку визначних педагогів, освітян, науковців у галузі гуманітарних наук.

Видано за рахунок укладачів

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
© Борисенко Н.О.

Звернення до здобувачів вищої освіти

У Законі України «Про освіту» індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти визначена як: «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план». (ВР України, Закон «Про освіту» від 05.09.2017 N 2145-VIII) системи знань про історію і практику педагогіки успіху, «механізм успішності» і створення педагогічних умов для формування спрямованості особистості на успіх; набутті умінь і навичок аналізу систем виховання в історичній проекції з позицій педагогіки успіху, виокремлення педагогічно цінних для сучасної вищої школи України ідей та досвіду формування позитивної спрямованості особистості на успіх.

Професори і викладачі педагогічних дисциплін Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди запрошують усіх захоплених історією педагогіки до співпраці. Формат – участь (дистанційно) в науково-практичних конференціях, присвячених персоналії у науково-педагогічному дискурсі. Результат – представлення електронної версії збірки публікацій на веб-сторінках кафедр педагогіки, надання сертифікату про участь. Цей сертифікат підтверджує право претендувати здобувачеві вищої освіти на додаткові бали (до 15 балів) від час підсумкової атестації з дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Григорій Сковорода, Антон Макаренко, Василь Сухомлинський... Ці персони упродовж історії людинознавчих наук і педагогічних навчальних дисциплін неоднозначно оцінювалися фахівцями-дослідниками, викладачами, лекторами. Педагогічний доробок кожного з них – унікальний. Неординарне

бачення проблем виховання, нестереотипне висвітлення власних педагогічних висновків, надзвичайна кількість однодумців і сила-силенна опонентів – усе це спонукає до нових історико-педагогічних, аналітичних розвідок.

Не менш цікавими видаються й інші персоналії в історико-педагогічному дискурсі. Демократичні перетворення, що відбулися останнім часом, відкрили нові грані творчості практичного кожного відомого освітянина.

Тож запрошуємо до роздумів. Щиро сподіваємося, що участь у роботі конференцій, тісна співпраця з викладачами на етапі індивідуального наукового консультування сприятиме формуванню фахових компетентностей, індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти, дасть змогу реалізувати потенції навчання через дослідження.

Інформаційна довідка
про науково-практичну конференцію
«КОРДОЦЕНТРИЧНІ ІМПЕРАТИВИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

Шановні здобувачі вищої освіти, наукові керівники, освітяни. Запрошуємо Вас взяти участь у науково-практичній конференції «Кордоцентричні імперативи педагогічних поглядів Григорія Сковороди».

Місце проведення конференції: м. Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.

Час проведення конференції: щорічно, листопад.

Прийом матеріалів до 12 листопада кожного року (включно).

Розміщення електронної версії: до 3 грудня поточного року.

Розсилка сертифікату учасника – до 10 грудня поточного року.

Офіційна мова конференції: українська.

Форма проведення конференції: дистанційна (публікація тез без особистої участі).

СЕКЦІЇ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Життя і діяльність Г.С. Сковороди.

Філософсько-педагогічні роздуми Г.С. Сковороди у контексті НУШ.

Педагогічна ретроспекція поглядів Г.С. Сковороди на проблеми виховання дітей і молоді.

Сучасне прочитання педагогічного досвіду Г.С. Сковороди щодо організації освітнього процесу.

Актуалізація поглядів Г.С. Сковороди щодо вимог до професійних і особистісних якостей педагога.

Інформаційна довідка
про науково-практичну конференцію
«УНІВЕРСУМ ФОРМУВАННЯ
ПОЧУТТЯ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОЛЕКТИВІ:
АНТОН МАКАРЕНКО І СУЧАСНІСТЬ»

Шановні здобувачі вищої освіти, наукові керівники, освітяни. Запрошуємо Вас взяти участь у науково-практичній конференції «Універсум формування почуття захищеності особистості в колективі: Антон Макаренко і сучасність».

Місце проведення конференції: м. Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.

Час проведення конференції: щорічно, січень – лютий.

Прийом матеріалів до 1 березня поточного року (включно).

Розміщення електронної версії: до 4 березня поточного року.

Розсилка сертифікату учасника – до 15 березня поточного року.

Офіційна мова конференції: українська.

Форма проведення конференції: дистанційна (публікація тез без особистої участі).

СЕКЦІЇ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Виховання особистості в первинному колективі за А. Макаренком.

Сучасне прочитання положень родинного виховання за А. Макаренком.

Проблематика формування комунікативних компетентностей через призму педагогічних праць А. Макаренка.

Феномен персони А. Макаренка.

Актуальність педагогічного доробку А. Макаренка для розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

Інформаційна довідка
про науково-практичну конференцію
«ГРАНІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

Шановні здобувачі вищої освіти, наукові керівники, освітяни. Запрошуємо Вас взяти участь у науково-практичній конференції «Грані гуманістичної педагогіки Василя Сухомлинського».

Місце проведення конференції: м. Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.

Час проведення конференції: щорічно, вересень.

Прийом матеріалів до 15 червня поточного року (включно).

Розміщення електронної версії: до 7 вересня поточного року.

Розсилка сертифікату учасника – до 15 вересня поточного року.

Офіційна мова конференції: українська.

Форма проведення конференції: дистанційна (публікація тез без особистої участі).

СЕКЦІЇ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Заповіді індивідуального підходу Василя Сухомлинського у контексті діяльності НУШ.

Створення осередків науково-педагогічного дослідження у вчительському середовищі.

Бачення В. Сухомлинським напрямів співпраці родини учня і школи і суспільства.

Медіаресурси сучасного інформаційного простору через призму практичного досвіду Василя Сухомлинського.

Василь Сухомлинський про мистецтво вчителя бути особистістю – взірцем.

УМОВИ УЧАСТІ У КОНФЕРЕНЦІЇ

Відповідно до інформаційної довідки науково-практичної конференції кожен бажаючий може взяти участь у роботі. Участь, розміщення електронної версії збірки тез на веб-сторінці кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди є безкоштовною.

Відповідальність за повноту, достовірність і оригінальність викладу, дотримання положень академічної доброчесності несе автор (здобувач освіти) і науковий керівник.

Вчасне подання рукопису тез є важливою умовою успішної колективної співпраці.

Подані до редакції рукописи можуть бути відхилені у разі невідповідності тематики, порушення положень академічної доброчесності, недотриманні вимог до оформлення публікації.

ПОСЛІДОВНІСТЬ РОБОТИ (ПРИКЛАД).

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Крок 1. Визначитися з темою тез. Бажано щоб назва тез була цікава і сформульована в сучасному ключі і відповідно до цільової аудиторії (молодь, здобувачі освіти, учителі, викладачі, асистенти).

Крок 2. Збір і обробка матеріалів за обраною темою. Важливо під час роботи продемонструвати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, керуватися логікою педагогічного процесу. Бажано користуватися першоджерелами (власне творами самих педагогів). Цінується авторське прочитання і нестандартне бачення актуальних позицій щодо виховання, навчання, самоосвіти, ролі педагога у становленні особистості.

Крок 3. Підготовка рукопису. Важливо дотримуватися науково-публіцистичного стилю викладу. Текст має бути оформлений відповідно до

вимог. Авторську позицію доцільно аргументувати посиланнями (до 35% тексту). Список використаних джерел оформлювати за стандартизованими вимогами. У списку використаних джерел вказувати лише ті, на які є посилання у тексті тез (до 3 джерел).

Крок 4. Узгодження дискусійних питань викладу з науковим керівником. Це в роботі – найцінніше! Пам'ятайте: час, який Ви присвятили спілкуванню з розумною людиною, яка до того ж щедро ділиться своїми знаннями, то найбільш вартісний час Вашого прекрасного життя!

Крок 5. Підготовка тез до опублікування відповідно до вимог. Цей етап є гарним практикумом для майбутніх науковців.

Крок 6. Підготовка авторської довідки.

Крок 7. Відправити електронний файл тез, авторської довідки. Варто пам'ятати, що лист в електронній пошті з чітко заявленою темою точно буде опрацьований!

Крок 8. Отримати повідомлення про Вашу публікацію. Пересвідчитися, що публікація у відкритому доступі. Прочитати свою публікацію у колі зацікавлених осіб. Порадіти.

Крок 9. Отримати сертифікат. Закріпити успіх під час підсумкової атестації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ І АВТОРСЬКОЇ ДОВІДКИ

Тези – термін грецького походження, яким називають коротко сформульовані положення наукових матеріалів (статті, лекції, твору). Вони розкривають суть інформації.

Обсяг тез наукової доповіді – до *п'яти сторінок формату А4 (297x210 мм)*; орієнтація – книжкова; текстовий редактор – Microsoft Word 2003 (формат *.doc).

Береги: верхній, нижній, лівий, правий – 20 мм; шрифт (гарнітура) – Times New Roman; кегль – 14; міжрядковий інтервал – 1,5; стиль – Normal

(звичайний); сторінки – без нумерації; не використовувати переносів; не використовувати примітки і гіперпосилання.

Структура тез наукової доповіді та параметри форматування основних її складових. Прізвище та ініціали автора (співавторів): стиль шрифту – жирний курсив; без абзацного відступу; вирівнювання – по правому боці. Прізвище відповідального наукового керівника – науковий статус автора (д.п.н., к.п.н., аспірант, здобувач), його посада та місце роботи (підрозділ, навчальний заклад, установа): стиль шрифту – курсив; без абзацного відступу; вирівнювання – по правому боці.

Назва тез наукової доповіді: стиль шрифту – жирний, всі прописні; без абзацного відступу; вирівнювання – по центру; основний текст тез наукової доповіді: стиль шрифту – звичайний (Normal); відступ 1-го рядка абзацу – 1,25 см; вирівнювання – по ширині.

Назва «Список використаних джерел»: стиль шрифту – жирний; без абзацного відступу; вирівнювання – по центру; список джерел: стиль шрифту – звичайний (Normal); виступ 1-го рядка абзацу – 0,5 см; вирівнювання – по ширині.

Якщо в тексті тез є рисунки, таблиці їх необхідно представити у форматі *.jpeg або *.tif, з роздільною здатністю 300 dpi. Форматування назви таблиці (перед таблицею) або рисунка (після рисунка): стиль шрифту – звичайний (Normal); без абзацного відступу; вирівнювання – по центру; відбивки зверху і знизу – 6 пт.

Файл тез має назву «Прізвище автора_тези»

Авторська довідка – файл має назву «Прізвище_довідка».

Зміст файлу: у текстовому редакторі послідовно вказати наступне.

Прізвище, ім'я здобувача освіти.

Місце (факультет, курс, університет).

Електронна адреса.

Контактний номер телефону.

Прізвище, ім'я, посада наукового керівника.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ

Прізвище ім'я автора

Місце навчання, факультет, курс, університет

Прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника

Вчений ступінь, вчене звання, посада, місце роботи

НАЗВА ТЕЗ

Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст
Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст Текст
Текст Текст

Список використаних джерел

- 1.
- 2.
- 3.

ЗАГАЛЬНІ ПОРАДИ

Шановний авторе. Сподіваємося, що висловлені поради допоможуть Вам на шляху наукової творчості.

1. Тези є елементом науково-дослідної роботи. Тому важливо користуватися науковою термінологією, науковими джерелами. *Увага!* Вікіпедія не є науковим джерелом. Тому не бажано посилатися на неї як на наукове джерело.

2. Не слід відкладати роботу над тезами на останній день. Нехай наукова праця приносить Вам задоволення, а не множить хвилювання. Цінуйте свій час і працю, час і працю Ваших колег. Бажано надіслати тези до завершення терміну прийому матеріалів оргкомітетом конференції.

3. Текст тез має бути написаний без орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок. Прописна істина: у всіх цитат має бути зазначене джерело. Джерело цитати обов'язково включає номер сторінки тієї книги, звідки вона взята. Текст, процитований без лапок і посилань, є плагіатом.

Посилання на інтернет-сайти також мають бути оформлені відповідно до стандартизованих вимог.

4. Під час роботи пам'ятайте про те, що Ваше завдання – ознайомити учасників конференції зі змістом доповіді. Донести в доступній формі інформацію про свої дослідження. Оприлюднити результати наукової роботи та зробити її надбанням фахівців, зацікавлених в отриманні відповідної інформації. Встановити пріоритет автора. Засвідчити особистий внесок як дослідника в розробку наукової проблеми. Підтвердити достовірність основних результатів і висновки наукової роботи, її новизну і рівень (оскільки, після виходу у світ, публікація стає об'єктом вивчення й оцінки широкою науковою спільнотою).

5. Поціновується факт апробації та впровадження результатів і висновків наукової праці.

6. Загальна ідея повинна бути відображена в заголовку, призначення якого – зорієнтувати читача на зміст наукового тексту.

7. Специфіка жанру тез полягає у насиченості науковим матеріалом. Ця норма реалізується в оптимальному поєднанні складності думки з ясністю і доступністю викладу.

8. Стыль викладу тез має характер короткої стверджуючої думки або висновку, закономірності виявлених наукових фактів.

9. Вступ. У ньому потрібно відповісти на запитання: «Чому те, про що я буду писати далі, важливо». Зазвичай, пишуть про те, що така-то проблема є актуальною, тому що про неї мало хто говорив. Або писали дуже багато відомих учених, але Ви в ній побачили те, чого не бачили інші. Або застосували відомий метод на об'єктах і одержали значимі результати. Це називається «наукова новизна». Роботи без наукової новизни є рефератами.

10. Постановка завдання: історія завдання, зв'язок з сучасними дослідженнями у відповідній галузі, визначення та терміни (не слід перераховувати всі загальноприйняті терміни, використані в роботі, але

поняття, властиві даній конкретній галузі, слід згадати), безпосередня постановка задачі та її місце в загальному контексті дослідження.

11. Основні результати: слід сформулювати Ваші досягнення. У цій частині дотримуйтеся максимальної чіткості і ясності.

12. Висновок має узагальнити сказане або відповісти на запитання «Чому це все важливо?» У висновку автор підбиває підсумок написаної роботи.

Слід пам'ятати, що тези повинні давати чітке уявлення про проведене дослідження, але не можна писати про досягнення або роботу виконану не Вами.

**ПРОПОНУЄМО ТЕМАТИЧНІ ОРІЄНТИРИ
У ВИЗНАЧЕННІ ПРОБЛЕМАТИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРСОНАЛІЇ**

1. Філософи Давньої Греції і Риму про виховання в людині прагнення успіху
2. Я.А. Коменський про значимість духовності у формуванні спрямованості особистості на успіх
3. Цінні методичні рекомендації Дж. Локка
4. Ідеологія формування відчуття щастя і задоволення за Ж.-Ж. Руссо
5. Педагогіка любові Й.Г. Песталоцці
6. Система виховання А. Дістервега як наукова основа педагогіки успіху
7. Принципові положення системи педагогічної діяльності М. Монтесорі
8. Оптимізм – основа виховання у Януша Корчака
9. Ф. Прокопович і його педагогічна етика
10. Г. Сковорода, його філософія виховання щасливої людини
11. К. Ушинський про інтерес у навчанні як основу успіху
12. М. Пирогов – історія успіху
13. Успіх життєвий і професійний в життєписах українських просвітників
14. Гуманістичні цінності в педагогічній діяльності С.Т. Шацького

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ

Біографічний підхід – це спосіб опрацювання, аналізу джерел, за якого біографія педагога виступає визначальним фактором його творчості, а також віддзеркалює епоху в якій жив і працював учений. Біографічний підхід допомагає знайти причини появи й розвитку педагогічних ідей у різних фактах біографії, побачити на тлі емпіричних фактів важливі закономірності.

Феноменологічний підхід розкриває значення суб'єктивного досвіду як основного вимірника сутності особистості. Цей підхід дає можливість відійти від ідеалізації, догматизму, упередженості під час аналізу та опису наукових та педагогічних поглядів персоналії.

Герменевтичний підхід полягає у своєрідному мистецтві розуміння, коментування, пояснення текстів у контексті розвитку культури й освіти конкретної історичної епохи. За такого підходу явища й факти творчої життєдіяльності педагогів пізнаються через історико-культурні процеси.

Синергетичний підхід дає змогу пояснити наукові ідеї, поняття не лише педагогічними фактами, а й різноманітними нелінійними зв'язками між теоріями. Цей підхід сприяє виявленню нерозкритих чи недостатньо розкритих процесів, що були прихованим пластом історико-педагогічних досліджень.

Парадигмальний підхід дає змогу розглянути логіку розвитку ідей певного педагога з позиції самої науки, основні підходи до висвітлення педагогічних персоналій, її внутрішньої динаміки, з точки зору виникнення і трансформації різних ідей, положень, вироблених науковцем окремої спільноти, що діяла в певний історичний період.

Варто звернути увагу на те, що у дослідженні педагогічної персоналії доцільно поєднувати згадані підходи, що дає можливість більш повно оцінити вплив педагогічних ідей ученого на розвиток сучасної педагогічної науки.

У реалізації персоніфікованого підходу є система у висвітленні педагогічної персоналії. Вона складається з: аналізу історичного періоду; визначення ролі і стану розвитку освіти; висвітлення основних етапів

життєвого і творчого шляху персоналії; характеристики педагогічних поглядів і напрямів освітньої діяльності; визначення ролі, місця і значення внеску спадщини відомого педагога у розвиток педагогічної науки.

Більш детальна інформація представлена у джерелах:

1. Гупан Н. Українська історіографія історії педагогіки / Н. Гупан. – К.: А.П.Н., 2002. – 224 с.
2. Дічек Н. Біографічний метод як інструмент дослідження вітчизняної історії педагогіки / Н. Дічек // Шлях освіти. – 2001. – № 12. – С. 15–19.
3. Онопрієнко В. Біографії вчених: специфіка, завдання, досвід / В. Онопрієнко // Українська біографістика: зб. наук. праць. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 49–53. Педагогічний дискурс, випуск 15, 2013 668
4. Сухомлинська О. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 39–43.
5. Сухомлинська О. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 10–15.

ТИПОВЕ СТРУКТУРУВАННЯ ТЕЗ

Постановка проблеми або завдання (короткий вступ (актуальність теми); мета роботи (поставити проблему або завдання); огляд існуючих точок зору на проблему або опис ситуації в науковій сфері).

Результати дослідження (власні думки на цю тему; передбачувані дослідження; висновки з визначенням завдання для подальшого вирішення).

Увага! Твердження повинні бути короткими, але переконливими. Стилiстично зрозумiлими широкому колу читачiв. Твердження повинні бути обґрунтованими логiкою або емпiрикою.

СТИЛІСТИЧНІ МАРКЕРИ НА ДОПОМОГУ ПІД ЧАС НАПИСАННЯ ТЕЗ

Для визначення змістових аспектів наукових документів можна застосувати такі маркери:

1. Актуальність проблеми: Важливого значення набуває питання ... Однією з актуальних проблем ... сьогодні варто назвати ... Соціальне значення теми визначається...Серед проблем, пов'язаних із..., уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання ...

У зв'язку з ... особливого значення набуває питання...Зацікавлення проблемою обумовлене...

2. Варіанти вирішення: Відомо, що ... Відомі способи ... Широкого застосування набули ...

Проблемі... присвячена значна кількість публікацій. Останнім часом цій проблемі надавалася значна увага у таких працях, як ... Висвітлення проблеми знайшло відображення у монографіях [], низці статей [], дисертаціях [].

Рецепти мовної та логічної ясності П. Селегія, який радить на лексичному рівні – вживати загальновідомі слова, уникати двозначності, обходитися без запозичень там, де можна скористатися питомим словом; на морфологічному рівні – не нагромаджувати по кілька іменників, надто в родовому відмінку, не витісняти дієслова віддієслівними іменниками, домірно вживати різні

частини мови; на синтаксичному рівні – не розтягувати занадто фрази, не розривати думку довгими вставками, обмежувати кількість підрядних речень, не захоплюватися пасивними зворотами, дотримуватися природного порядку слів; на композиційному – не порушувати послідовності викладу, не переставляти думки, обмірковувати поділ на абзаци тощо¹.

Особиста думка. Необхідно і варто висловлювати власну думку (якщо вона має вагомі аргументи), але не слід зловживати займенником «я» настільки, щоб це впадало у вічі. Як правило, для офіційних доповідей доречно уникати особових займенників я, ми, ти, ви, бо вони надають спілкуванню і тексту відтінку особистого звертання, неофіційного характеру. Найчастіше у науковій комунікації переважає використання безособових форм (досліджено, розглянуто, проаналізовано); для розмовної лексики, неофіційного спілкування, безпосереднього звернення до слухача чи читача автор може обрати «я». Об'єктивності думки сприяють і безособові речення, пасивні звороти, зворотні дієслова.

Особові конструкції легко перетворити у безособові. Наприклад: я переконаний – цілком зрозуміло, що; ми вважаємо – вважається, що...

Надмірне захоплення «я» чи «ми» у науковому дослідженні постійно наштовхує на думку, що автор більше захоплюється собою, аніж об'єктом дослідження, за особистісним фоном може загубитися суть. Постійне «ми» змушує задуматися над тим, чому дослідник себе постійно «звеличує», звертаючись до форми множини. Займенник ми найчастіше означає той колектив (автор і співавтор, група авторів), що працював над концепцією, аналізом, результатами розвідки, впровадженням їх у практику тощо.

Гендерною «пасткою» можна вважати й використання займенників «він» чи «вона»; це незручно з кількох причин: 1) не всі дослідники належать до чоловічої статі, як це традиційно вважається; 2) некоректно авторку тієї чи іншої наукової праці називати «він» (трапляється, що його називають вона), хоча інколи складно встановити, хто ховається за тими чи іншими ініціалами,

¹ Селегій П.О. Науковий жаргон: основні ознаки та причини появи. - К., 2003. – С. 49–50.

якщо прізвище також не дає змоги встановити стать; 3) не дуже зручно постійно вказувати в тексті подвійний варіант він/вона, зрештою, це може дратувати. Таким чином, краще обминати займенникові форми, щоб нікого не образити й дотримуватися офіційного стилю.

Виразність викладу, чіткість передачі інформації забезпечуються відповідним використанням термінології, відсутністю суперечності в аргументації, підтвердження висновків фактами чи даними.

Текст наукового дослідження має ділитися на пропорційні, логічні, внутрішньо завершені частини (розділи, підрозділи, пункти, параграфи, абзаци), де легко встановити причинно-наслідкові зв'язки.

Графічний поділ тексту на складові частини передбачає єдність композиційної структури. Так, перехід від одного абзацу до іншого означає перехід до нової думки. Іноді абзац може складатися з одного речення, якщо йому надають особливого значення.

Цитати. У наукових дослідженнях часто використовуються цитати – дослівні уривки з використаних джерел, щоб за їхньою допомогою обґрунтувати, підтвердити або доповнити власну думку.

Текст цитати береться у лапки і наводиться без жодних змін, зі збереженням особливостей авторського написання, зокрема орфографії, пунктуації і шрифтових виділень. Якщо доводиться цитувати не все речення, а лише окремі слова чи фрази (за умови, що думка автора не буде спотворена), то такі вислови беруться в лапки, пропуск позначається трьома крапками, вказується джерело, звідки запозичена думка. В такому разі може змінюватися навіть відмінок у слові чи словосполученні, якщо цитати не є повною і підпорядковується синтаксичній будові фрази, частиною якої вона стає.

При цитуванні та переказі джерел найчастіше використовуються такі словосполучення: Автор писав/пише: «...»; Як твердив/твердить...; Згідно з уявленням...; За словами...; На думку...; Як справедливо зазначив / зазначає...; Учений так характеризує (описує, подає)...; Можна навести такі слова

видатного вченого...; Автор наголошує на...; З точки зору автора...; Автор виділяє (пропонує, рекомендує, вважає, стверджує, підкреслює)... і т.д.

Якщо автор наукового дослідження робить у чужій цитаті певні виділення (курсив, розрядка, жирний шрифт тощо), аби акцентувати увагу на певному понятті чи фразі, то слід в дужках зробити відповідне застереження, вказуючи власні ініціали. Наприклад, (виділено мною. – Н.С.), (курсив наш. – Н.С.), (підкреслено мною. – Н.С.) і т.д. Подібні позначення доречні при власному перекладі тексту з іншої мови, якщо такого перекладу не існує чи він не збігається із уже відомим (переклад наш. – Н.С.). Доцільно подавати перекази текстів інших авторів, максимально точно дотримуючись їхнього викладу, не допускаючи викривлення думок.

Кожна цитата неодмінно супроводжується посиланням на використане джерело. Недотримання цієї обов'язкової умови веде до плагіату.

Коли текст дослідження перевантажений цитатами і суцільними посиланнями на авторитетів, то виникає підозра у відсутності авторських міркувань і знань самого дослідника; робота набуває характеру компіляції, перетворюється на «дайджест» чи хрестоматію «розумних ідей» попередників.

Засоби текстового зв'язку в науковій праці. Для вираження тієї чи іншої мовленнєвої функції використовуються різні мовні засоби. Часто в науковому тексті вони виконують роль кліше, якими зручно користуватися при конструюванні тієї чи іншої думки.

Послідовність викладу можна передати такими словосполученнями: по-перше, по-друге, по-третє; з одного боку, з іншого боку; насамперед, передусім, спочатку; також, тепер, даної, водночас; нарешті, на закінчення, наостанку.

Ступінь вірогідності повідомлення: очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне, певно, певна річ, звичайно, (як) відомо, мабуть.

Послідовність у часі: спочатку, потім, тепер, насамперед, перш ніж, після того як, одночасно, наприкінці.

Причина і наслідок, умова і наслідок: оскільки, тому, відтак, таким чином, отже, внаслідок, в результаті, поза як; завдяки тому, що; у зв'язку з тим, що; через те, що; зважаючи на те, що, з огляду на те, що; з огляду на викладене вище; це залежить від того, що.

Зіставлення, протиставлення: так само, як і; як..., так і; проте, але, навпаки, в той самий час, однак, втім.

Доповнення, уточнення: водночас, зокрема, крім того, щоправда, наприклад, як-от, цебто, разом з тим, точніше, зауважмо.

Узагальнення, висновок: отже, таким чином, відтак, узагальнюючи сказане; з розглянутого можна зробити такі висновки; зважаючи на викладене вище, звідси, звідси висновок, підсумовуючи.

Ілюстрація до сказаного: наприклад, так, проілюструємо це на; наведемо (подамо) кілька прикладів, опишемо кілька випадків, коли.

Перехід до нової думки: перейдемо до, ще одне, розглянемо.

Таблиці. Цифровий матеріал, який використовується у науковому дослідженні, часто подається у вигляді таблиць. Над кожною таблицею вгорі вказується її назва (жирним шрифтом, симетрично до тексту). Заголовок кожної графи в таблиці має бути максимально коротким, кожен заголовок починається з великих літер. Висота рядків у таблицях – не менше 8 мм.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. Якщо у таблиці велика кількість рядків, то її можна перенести на наступну сторінку, подавши вгорі назву.

Бібліографічні посилання. Бібліографічні посилання – це сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю, згаданий чи аналізований у тексті інший документ (його частини або групи документів), необхідних для загальної характеристики, ідентифікації та пошуку.

Дослідник зобов'язаний подавати посилання на всі джерела чи матеріали, які згадуються в науковому тексті, ті ідеї чи висновки, на підставі яких розробляються проблеми, завдання чи вирішуються питання, поставлені у статті, монографії, дисертації тощо. Це дає змогу відшукати подібний документ

і перевірити точність указаних даних, з'ясувати інформацію, обставини виникнення ідеї чи контексту.

Посилання в науковому тексті найчастіше позначаються з використанням квадратних дужок із вказівкою порядкового номера за переліком посилань. Наприклад: «У працях [1–5]».

Якщо в науковому тексті наводиться конкретна цитата, то в квадратних дужках зазначається номер позиції у списку використаних джерел і вказується конкретна сторінка. Наприклад: [5, с. 55].

Посилання на таблиці або формули, використані в дослідженні, вказують відповідно до їхнього порядкового номера. Наприклад: «див. табл. 1.1.», «у формулі (1.1)» тощо.

Список використаних джерел

Зразки опису самостійних видань (монографій, підручників, навчальних посібників і т.д.) – джерело medlib.lviv.pro

1 автор

Куркевич А.К. Пренатальна ехокардіографія в діагностиці критичних вроджених вад серця / за ред. І.М. Ємця. Київ, 2015. 180 с.

Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ. Д. Бусько. Львів: Свічадо, 2015. 120 с.

2 автори

Кухта С.Й., Турчин Ю.В. Львівський професор стоматології К.П. Каліга (1785 – 1845). Львів: Галицька видавнича спілка, 2009. 80 с.

Сиволоб А.В., Афанасьєва К.С. Молекулярна організація хромосом: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський ун-т», 2014. 287 с.

3 автори

Шматенко О.П., Гончаренко Н.В., Гончаренко І.Ф. Психологія і деонтологія у фармації : навч. посіб. / за ред. О.П. Шматенка. Київ, 2015. 132 с.

4 автори

Військова епідеміологія з епідеміологією надзвичайних ситуацій / М.А. Андрейчин, О.Д. Крушельницький, В.С. Копча, І.В. Огороднічук. Тернопіль: Укрмедкнига, 2015. 320 с.

Більше 4-х авторів

Грип, гострі респіраторні захворювання та їх ускладнення : навч. посіб. / В.Л. Савицький, В.І. Трихліб, Г.В. Осьодло [та ін.]. Київ, 2016. 206 с.

Зразок опису авторефератів

Щукін С.П. Хірургічне лікування хворих з тромботичними ускладненнями при тяжких формах варикозної хвороби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук : [спец.] 14.01.03 «Хірургія» / Нац. ін-т хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України. Київ, 2017. 22 с.

Зразки опису частини видання (статті зі збірника, журналу, розділу з книги):

1 автор

Юзвенко Т.Ю. Зміни функціонального стану щитоподібної залози у хворих на цукровий діабет 2 типу з надмірною масою тіла // Ендокринна патологія у віковому аспекті : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 26–27 листоп. 2015 р.). Харків, 2015. С. 106–107.

2 автори

Гордієнко В.В., Косуба Р.Б. Вікові особливості екологічно обумовленого накопичення важких металів в органах інтактних лабораторних щурів // Клінічна та експериментальна патологія. 2016. Т. 15, № 3. С. 26–29.

3 автори

Бандрівський Ю.Л., Виноградова О.М., Бандрівська О.О. Комбінована індексна оцінка гігієни порожнини рота у хворих на генералізований

пародонтит із різною груповою належністю крові // Клінічна та експериментальна патологія. 2016. Т. 15, № 3. С. 12–15.

4 автори

Гістологічне дослідження впливу збору антидіабетичного на тканини підшлункової залози щурів із цукровим діабетом, індукованим введенням дексаметазону / А.О. Савич, С.М. Марчишин, Н.М. Островський, Ю.Б. Лар'яновська // Фармацевтичний журнал. 2016. № 5. С. 92–100.

Більше 4-х авторів

Використання вобензиму в комплексному лікуванні хворих працездатного віку на цукровий діабет із гемофтальмом / С.О. Сокур, В.В. Жмурик, І.В. Семенюк [та ін.] // Ендокринна патологія у віковому аспекті: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 26–27 листоп. 2015 р.). Харків, 2015. С. 90.

Зразок опису електронного ресурсу:

Боброва В.І. Морфо-функціональні особливості формування атрофії слизової оболонки шлунка і дванадцятипалої кишки у дітей при хронічному гастродуоденіті // Международный журнал педиатрии, акушерства и гинекологии: електрон. версія журн. 2013. Т. 3, № 3. С. 40–45. URL: <http://ijpog.org/downloads/6/6.pdf> (дата звернення: 15.04.2017).

Навчальне видання

Методичний poradник
для підготовки матеріалів і тез виступів
на науково-практичних конференціях, присвячених персоналіям у науково-
педагогічному дискурсі,
для здобувачів вищої освіти другого і третього освітніх рівнів

Укладачі:

Н.О. Борисенко, В.В. Ворожбіт-Горбатюк, Л.А. Штефан

Відповідальність за оригінальність несуть укладачі

Підписано до друку

Формат

Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Друк офсетний.

Ум. друк. арк.

Тираж прим.